

Robert Vannoy, Historia ya Agano la Kale, Hotuba ya 9

Mwanzo 2 – Miti miwili katika Bustani

3. Bustani ya Edeni ...

b. Miti ya Bustani

Tulikuwa tukijadili Mwanzo sura ya 2 chini ya kichwa cha habari, "Bustani ya Edeni," ambayo ni B.3. na hapo kwanza tuliangalia eneo lake la kijiografia linalotufikisha kwenye 3.b. "Miti ya bustani." Ninachopenda kufanya ni kwanza kugeukia maandishi ya Mwanzo sura ya 2 na kuangalia kwa haraka kauli za kibiblia zinazohusiana na miti ya bustani. Unaona kwamba katika Mwanzo 2:9 ambapo unasoma, "BWANA Mungu akachipusha kutoka ardhini kila mti unaopendeza macho na mzuri kwa chakula; mti wa uzima, katikati ya bustani, na mti wa ujuzi wa mema na mabaya."

Kwa hivyo miti miwili hapo imetajwa katika mstari wa 9. Katika mstari wa 17 unasoma, "Lakini matunda ya mti wa ujuzi wa mema na mabaya usile. Kwa maana siku utakapokula matunda yake utakufa hakika." Na kisha katika sura ya 3, mstari wa 3 ambapo nyoka anazungumza na Hawa, unasoma katika jibu la Hawa kwa nyoka, "Lakini matunda ya mti ulio katikati ya bustani, Mungu amesema, 'Msile matunda yake, wala msiyaguse, msije mkafa.'" Kwa hivyo una miti miwili iliyotajwa mahususi katika Bustani ya Edeni. Adamu aliamriwa asile matunda ya mti wa ujuzi wa mema na mabaya, katika 2:17, na amri hiyo ilipovunjwa kama tunavyoona katika sura ya 3, Adamu na Hawa walifukuzwa nje ya bustani na hawakuruhusiwa kupata mti wa uzima, hiyo ni mwisho wa sura ya 3.

1. Mti wa Uzima

Kwa hivyo hebu tuangalie miti hii miwili. Unaona kwenye karatasi yako ya muhtasari wa darasa kuna nukta ndogo 1. na nukta ndogo 2., 1. ni "Mti wa uzima," na 2. Ni, "Mti wa ujuzi wa mema na mabaya." Kwanza kabisa mti wa uzima, swali ni: umuhimu wake ni upi? Maana ya jina ni nini? Kwa nini unaitwa mti wa uzima? Hakuna ufafanuzi wa hilo katika maandishi yenyewe. Inatuacha kwa kiasi

fulani tupate hitimisho kutoka kwa maandishi na kumekuwa na majadiliano mengi kuhusu umuhimu wa mti. Katika Mwanzo 3:22-24, baada ya Anguko, unasoma, “Bwana Mungu akasema, Tazama, huyu mtu amekuwa kama mmoja wetu, kwa kujua mema na mabaya; na sasa asije akanyosha mkono wake akatwaa mti wa uzima, akala, akaishi milele. Kwa hiyo, BWANA Mungu akamtoa katika Bustani ya Edeni, ili alime ardhi pale alipotwaliwa; basi akamfukuza huyu mtu, akaweka makerubi upande wa mashariki wa bustani, na upanga wa moto uliogeuka kila upande ili kulinda njia ya mti wa uzima.”

Mti wa Uzima kama Alama ya Sakramenti - Calvin

Sasa, mmoja wa wafafanuzi ambao wamejadili umuhimu wa jina hilo, na umuhimu wa mti huu kuwa mti wa uzima ni John Calvin. Ninaweza kusema tu kwa njia ya kutoa maoni kuhusu maoni ya Calvin, kama hujawahi kutazama maoni ya Calvin, unapaswa kufanya hivyo wakati mwingine ingawa yeye ni mtu aliyeishi karne kadhaa zilizopita, ufafanuzi wake wa Maandiko katika visa vingi una ufahamu mwingi, na ni maoni bora katika mambo mengi.

Nadhani mtazamo wa Calvin kuhusu mti wa uzima unavutia, na ningependa kukupa wazo la anachosema juu yake. Anaona mti wa uzima kama ishara ya kisakramenti ya uzima na ushirika na utegemezi kwa Mungu. Sasa hayo ndiyo maneno yangu ninayotaribu kufupisha mtazamo wake, lakini anauona kama ishara ya kisakramenti ya uzima katika ushirika na utegemezi kwa Mungu. Hiyo ndiyo kiini cha mtazamo wake.

Nadhani kwenye orodha yako ya vitabu chini ya 3 .b., ambayo ni theluthi mbili ya ukurasa wa 8 unaona marejeleo hapo ya maoni ya Calvin kurasa 116 hadi 118. Sasa, anamaanisha nini anaposema kwamba ni ishara ya kisakramenti? Katika kutoa maoni kuhusu asili ya kisakramenti ya mti wa uzima, hivi ndivyo Calvin anavyosema: “Aliupa mti wa uzima jina lake, si kwa sababu ungeweza kumpa mwanadamu uzima ambao alikuwa amepewa hapo awali, bali ili uwe ishara na ukumbusho wa uzima alioupokea kutoka kwa Mungu.” Kwa hivyo

akaupa jina lake, Bwana ndiye anayeita miti majina, akaupa jina lake ili iwe ishara na ukumbusho wa uzima alioupokea kutoka kwa Mungu, kwani tunajua kuwa si jambo la ajabu kwamba Mungu atupe ushuhuda wa neema yake kwa alama za nje. Hatuhamishii, na hili ni muhimu, nguvu zake katika ishara za nje lakini kwa hizo ananyoosha mkono wake kwetu kwa sababu bila msaada hatuwezi kupanda kwake. Kwa hivyo anaona mti kama ishara na ukumbusho wa maisha ambayo amepokea kutoka kwa Mungu, si kwamba kulikuwa na nguvu iliyo ndani ya mti, bali imefanywa kuwa kisakramenti kwa mwanadamu kama ishara ya nje ya uhalisia huo wa kiroho.” Kwa hivyo kula kutoka kwa mti huo wa uzima, kwa mtazamo wa Calvin, ilikuwa ishara na muhuri wa uzima na ushirika na utegemezi kwa Mungu.

Hata hivyo, maisha hayo ya ushirika na Mungu na kumtegemea Mungu yangebaki kuwa mali ya mwanadamu mradi tu angetembea katika njia ya utii, na mti mwingine uliashiria hitaji hilo. Alipewa amri kuhusu hilo, alipovunja kwamba hangepata tena ufikiaji wa mti wa uzima, na ule uliokuwa unaashiria.

Calvin anapotoa maoni kuhusu kuondolewa kwa Adamu na Hawa kutoka Bustani na ukaribu na ufikiaji wa mti baada ya Anguko, anasema na hii iko kwenye kurasa za 183 na 184. Anasema, "Kwa kumnyima mwanadamu ishara, pia anaondoa kitu kilichoonyeshwa. Sio kwamba Bwana angemkata kutoka kwa tumaini lote la wokovu, lakini kwa kuchukua kile alichotoa kungemfanya mwanadamu atafute msaada mpya mahali pengine. Sasa kulikuwa na fidia katika dhabihu, anaweza tu kupata uzima kwa kifo cha Kristo." Kisha kauli hii tena ambayo nadhani ni muhimu, "Ni hakika kwamba mwanadamu hangeweza hata kama angekula mti mzima, kufurahia maisha kinyume na mapenzi ya Mungu. Hakukuwa na ufanisi wowote wa ndani katika mti." Kwa maneno mengine, sio mti ambao matunda yake yalikuwa na aina fulani ya sifa za kemikali ambazo zingempa mwanadamu uzima wa milele. "Hakukuwa na ufanisi wowote wa ndani katika mti, lakini Mungu aliufanya kuwa wenye kutoa uhai hadi alipoweka muhuri wa neema yake kwa mwanadamu katika matumizi yake. Kwa hivyo inakuwa

ishara ya kisakramenti, kuna neema, unaweza kusema, iliyotiwa muhuri kwa mwanadamu katika matumizi ya ishara hiyo, lakini wakati kitu chenyewe kinapoondoka, kitu hicho kikiwa ni uhai na utegemezi na utii kwa Mungu, wakati huo unapoondoka, basi ishara hiyo pia huondolewa."

Nadhani mlinganisho unaweza kuwa, labda sio mlinganisho kamili kwa njia yoyote ile, lakini ukiingia katika kitabu cha Waamuzi, unamkumbuka Samsoni na nywele zake ndefu na kulikuwa na uhusiano kati ya nywele hizo na nguvu aliyokuwa nayo Samsoni. Alipopoteza ishara ya nje pia alipoteza kile kilichokuwa kinaashiria. Nadhani kwa mti tunapaswa kuufikiria si kama kitu ambacho chenyewe kilikuwa na sifa hii ya kutoa uhai, bali kitu ambacho Mungu alitumia kama ishara ya kisakramenti. Ndiyo?

Kwa maneno ya Calvin, "kwa kumnyima mwanadamu ishara hiyo, pia huondoa kitu kinachoashiria." Anaona uhusiano wa karibu sana kati ya ishara hiyo na kitu kinachoashiria. Mwanadamu haruhusiwi kupata ishara hiyo mara tu atakapokuwa ameanza na kupoteza kile kinachoashiria. Sasa inakubalika kwamba maneno ya Mwanzo 3:22 yanaweza kupendekeza kwamba kulikuwa na kitu cha asili katika mti huo. Calvin angeelezea kwa njia niliyosema tu akisoma kutoka kwa kauli yake. Sasa kuna baadhi ya watu ambao wangehisi kwamba Calvin hafanyi haki kwa kauli hiyo. Huenda hiyo ndiyo hoja dhifu zaidi ya mtazamo wake. Unaona kwamba sehemu ya mtazamo wake pia ni kitu ambacho hakishikiki kila wakati na kwamba ni kwamba mwanadamu alikula mti wa uzima labda mara kwa mara kabla ya kuanguka kwake na kufukuzwa kwake, kama ishara ya kisakramenti ya maisha yake katika ushirika na kumtegemea Mungu.

Ukikumbuka kusoma Vos, mtazamo wa Vos unafanana sana na ule wa Calvin, kama ishara ya kisakramenti. Anazungumzia kanuni ya uzima inayoashiriwa kisakramenti na mti wa uzima, na Vos anasema, "Ukweli umewekwa wazi kwamba uzima hutoka kwa Mungu kwamba kwa mwanadamu unajumuisha ukaribu na Mungu ambao ndio jambo kuu la ushirika wa Mungu na mwanadamu ili kutoa hili." Lakini kuhusu swali je, Adamu na Hawa walikula

matunda ya mti wa uzima, Vos anasema, “hapana.” Hawakuwahi kula matunda yake na mara tu walipoanguka katika dhambi walifukuzwa kwa hivyo kwa kweli hayakuwahi kuliwa. Sasa labda hitimisho la Vos katika suala hilo linahusiana na kifungu hicho cha mwisho cha mstari wa 22. Haelezi hilo wazi au wazi, lakini labda mtazamo wake unafanya haki zaidi kwa hilo. Lakini kwa upande mwingine, nadhani maelezo ya Calvin yanatosha.

Ukitafakari kuhusu mti wa ujuzi wa mema na mabaya, je, kulikuwa na kitu kilicho ndani ya sifa za kemikali unaweza kuniambia mti wa ujuzi wa mema na mabaya ambao kwa namna fulani ungewapa watu ujuzi huo, chochote kile?

Tutajadili hilo. Tena, haionekani kwamba hiyo ndiyo hoja. Hoja kuhusu mti wa ujuzi wa mema na mabaya ni jaribio la majaribio na jaribio lilikuwa katika utii si kitu kilicho ndani ya sifa za tunda. Kwa hivyo kuna ulinganifu kati ya miti hiyo miwili.

Maoni kuhusu Sakramenti

Acha nitoe maoni machache kuhusu sakramenti kwa ujumla. Nadhani miongoni mwa wainjilisti wa Kiprotestanti na hasa kambi ya kifundamentalisti kuna aina ya kusita kutumia neno sakramenti labda kama mwitikio wa theolojia ya Katoliki ya Roma ambapo una aina ya theolojia ya sakramenti ambayo inaitwa na usemi wa Kilatini *ex opere operato*, "kwa kazi inafanywa." Kwa maneno mengine, unapitia ibada na kwa utaratibu au karibu kichawi, matokeo fulani yanazalishwa, iwe unazungumzia ubatizo, ubatizo wa kuzaliwa upya au chochote kile. Misa na msamaha wa dhambi, unapitia tu ibada na hutoa matokeo. Wazo hilo sidhani kama ni la kibiblia hata kidogo. Una kauli nyingi za kibiblia zinazopinga aina yoyote ya kitendo cha ibada kwa maana ya kawaida kama ile ya kuwa na thamani yoyote. Kwa kweli, kinyume chake ni kweli katika Agano la Kale na ibada za Agano la Kale. Bwana anawaambia Waisraeli mara kwa mara, fikiria Isaya sura ya 1 kwa mfano, Amosi sura ya 5, "Sadaka zenu ni chukizo kwangu, mbali nazo, sizitaki. Ninachotaka ni utii, zaidi ya dhabihu." Nataka moyo huo ulio

sawa nami. Basi, bila shaka, kuna mahali pa kutoa dhabihu. Kile ambacho Israeli walikuwa wameangukia ni aina ya utaratibu wa kiibada pamoja na upagani na kisha kuishi maisha ya kupuuza kabisa na kutotii sheria ya Bwana wakidhani wangeweza kuweka kila kitu sawa kwa kupitia ibada.

Hapa kuna mifano fulani ya hiyo katika jinsi theolojia ya Katoliki ya Kirumi inavyoendelezwa kuhusiana na sakramenti, lakini katika mtazamo wa marekebisho ya sakramenti, wacha nikupe tu ufafanuzi wa Katekismus Fupi za Westminster, swali la 92. Swali ni sakramenti ni nini? Jibu ni: "agizo takatifu lililoanzishwa na Kristo ambapo kwa ishara zenye busara, [na kwa busara ambayo inamaanisha hisia, zile zinazoweza kueleweka kwa hisia] ambapo kwa ishara zenye busara, Kristo na faida za agano jipya zinawakilishwa, kufungwa na kutumika kwa waumini." Ni agizo lililoanzishwa na Kristo ambapo, kwa ishara zenye busara, Kristo na faida za agano jipya zinawakilishwa, kufungwa na kutumika kwa waumini. Sasa, bila shaka, katika mtazamo wa marekebisho katika enzi ya sasa ya uchumi wa Mungu na uhusiano wake na watu wake kuna sakramenti mbili, Meza ya Bwana na ubatizo, lakini hizo zingeonekana kama ishara zinazoonekana nje za ukweli wa kiroho na zinaziwakilisha kama msaada wa imani. Kati ya sakramenti na Neno, zinatofautiana kwa umuhimu. Hilo ni Neno la Mungu, Maandiko. Neno ni muhimu kwa wokovu, sakramenti si muhimu sana. Sakramenti si kitu kingine ila ni ishara inayoonekana ya Neno. Kwa hivyo sakramenti ni aina inayoonekana ya neema isiyoonekana, na nadhani kwa maana hiyo unaweza kutumia neno hilo kwa mti wa uzima katika Bustani ya Edeni.

Swali la Mwanafunzi : “Unasema kwamba sakramenti ni ishara tu, vipi kuhusu mtazamo wa kitamaduni kwamba kuna ufanisi fulani?”

Kuna neema inayotolewa kupitia kushiriki katika sakramenti. Ndiyo, kutumia hilo kurudi Mwanzo 2 na mti wa uzima, uzima huo katika ushirika na kumtegemea Mungu ulionyeshwa, ulitiwa muhuri na kutumika kwa mwanadamu kupitia matumizi yake. Ndiyo maana Calvin angesema walishiriki. Kulikuwa na neema iliyohusika katika hilo, lakini haikupatikana kwa utaratibu au kichawi.

Mti wa Uzima katika Ufunuo

Ngoja niendeleo kidogo na mti huu wa uzima. Katika Ufunuo, una mti wa uzima kama ilivyo katika Mwanzo sura ya 2, mwanzo kabisa wa Maandiko na mwanzo wa mwanadamu kuishi duniani, una mti wa uzima katika Ufunuo 2:7, na pia katika 22:2, 14, na 19 ya Ufunuo. Hebu tuangalie vifungu hivyo. Katika Ufunuo 2:7 “Yeye aliye na sikio na asikie yale ambayo Roho aliyaambia makanisa, Yeye ashindaye nitampa kula matunda ya mti wa uzima ulio katikati ya paradiso ya Mungu.” Na katika Ufunuo 22:2, “Katikati ya njia kuu yake,” hii ni tafsiri ya Yerusalemu Mpya, “na kila upande wa mto palikuwa na mti wa uzima, unaozaa matunda ya aina kumi na mbili, na kutoa matunda yake kila mwezi, na majani ya mti huo yalikuwa ya kuwaponya mataifa.” Na kisha chini katika mstari wa 14, “Heri wafuao mavazi yao, wawe na haki ya kuuendea mti wa uzima, na kuingia mjini kwa malango.” Mstari wa 19, “Mtu yeyote akiondoa chochote katika maneno ya kitabu cha unabii huu, Mungu atamwondolea sehemu yake katika mti wa uzima, na katika mji mtakatifu, na katika mambo yaliyoandikwa katika kitabu hiki.” Sasa nadhani wazi kwamba mti wa uzima katika Ufunuo ni mfano wa Mti wa Uzima katika Bustani ya Edeni katika Mwanzo 2.

Biblia inaanza na kuishia na paradiso. Katika Mwanzo 2 ni Bustani ya Edeni kabla ya Anguko, katika Ufunuo ni Yerusalemu Mpya. Njia ya kuelekea kwenye mti wa uzima ambayo ilifungwa katika Mwanzo 3 imefunguliwa tena katika Ufunuo kwa watu wa Mungu wanaoamini. Tazama nadhani hiyo ndiyo mlinganisho, tena imekuwa wazi katika Ufunuo kwa watu wa Mungu wanaoamini. Kwa nini, unaweza kuuliza? Hilo linawezekanaje? Limewezeshwa na Kristo kwa sababu umesoma katika mstari wa 14 wa sura ya 22, “heri wanaoosha mavazi yao, wapate haki ya kuuendea mti wa uzima, na kuingia mjini kwa malango.” Rejea hiyo ya kufua mavazi, ina maana gani? Angalia Ufunuo 7:14. Umesoma katika 7:14, “Nikamwambia, ‘Bwana, wajua,’ naye akaniambia, ‘hawa ndio waliotoka katika dhiki kuu, wamefua mavazi yao na kuyafanya meupe katika damu ya

mwana-kondoo.” Kwa hivyo unaona una mfano huo unaohusika hapo, wa kufua mavazi na kuyafanya meupe katika damu ya mwana-kondoo. Ni damu ya Kristo inayofanya mavazi haya kuwa safi, ni haki ya Kristo inayotumika kwa mwamini, na hiyo ndiyo inayompa mtu nafasi tena ya kuingia kwenye mti wa uzima . Kwa hivyo wale wanaotafuta msamaha na utakaso kutoka kwa dhambi kupitia kazi ya Kristo hupokea haki ya kuingia kwenye mti wa uzima, nadhani hiyo ndiyo wazo, mafundisho, lakini wasiotii, wale walio nje ya Kristo hawataweza kuufikia. Kwa hivyo kurudi kwenye swali, nadhani kuna kufanana kubwa kati ya umuhimu wa mti wa uzima katika Ufunuo na kile kilichopo katika Mwanzo 2.

Sidhani kama kulikuwa na kitu chochote cha ndani katika tunda la mti wa ujuzi wa mema na mabaya ambacho kilimpa mwanadamu ujuzi huo wa mema na mabaya. Haikuwa tunda, ilikuwa kitendo. Inaonekana kwangu kwamba wakati huo huo ni sawa kusema kwamba hapakuwa na kitu chochote cha ndani katika tunda la mti wa uzima pia. Mfano wa Samsoni ulikuwa kusema kwamba hapakuwa na kitu chochote cha ndani katika nywele zenyewe. Kwa hakika unaweza kusoma Mwanzo 2 na hasa 3:22 au 3:23 kwa njia ambayo ingekubaliana na jukumu halisi na lenye ufanisi la tunda. Swali ni, je, hiyo ndiyo njia bora ya kuichukua? Inawezekana.

2. Mti wa Ujuzi wa Mema na Mabaya a. Mwa. 2-3 Maandishi kuhusu Mti

Tuendeleo kwenye 2. 2. ni: “Mti wa ujuzi wa mema na mabaya.” Tayari umesoma Vos kwenye miti hii yote miwili na kama unavyojua katika mti wa ujuzi wa mema na mabaya kuna mitazamo mbalimbali na kiasi kikubwa cha majadiliano na mzozo kuhusu umuhimu wa jina hilo na kwa hivyo, maana yake ni nini kinachopaswa kuhusishwa na jina hilo. Tena hebu tuangalie taarifa kwanza iliyotolewa katika maandishi. A. hiyo ndogo kwenye karatasi yako ya muhtasari, hiyo ni kwa ajili ya taarifa iliyotolewa katika maandishi. Kwanza ni mti ambao Bwana anauita na kuuita mti wa ujuzi wa mema na mabaya. Unaona kwamba katika mstari wa 9 wa Mwanzo 2, Bwana anaupa jina hilo. Pili, mstari wa 17

ambao tayari tulikuwa tumeusoma, Bwana anamwambia Adamu kwamba hapaswi kula matunda ya mti huo na siku atakayokula atakufa. Sasa tena ili kurudi kwenye hatua hii ambayo tumekuwa tukiijadili, acha niseme tu kwa mabano, aliambiwa asile, hakuambiwa ni mti wenye sumu. Kifo kitakachokuja kitakuwa adhabu ya Mungu, hiyo haimaanishi kwamba ni athari ya kimwili ya muundo wa kemikali wa tunda. Tutarudi kwenye hilo baadaye, lakini ameambiwa asile, hajaambiwa ni mti wenye sumu. Tatu, ni mti pekee ambao alikatazwa kula, na tunachukua hilo kutoka kwa kauli ya Hawa katika, "msile matunda yake wala msiguse."

Hoja ya nne inayojitokeza kuhusu data ya kibiblia kuhusu mti ni swali, kama unavyosoma katika 3:5, kauli ya Hawa, "Kwa maana Mungu anajua ya kwamba siku mtakayokula matunda yake." Hii si kauli ya Hawa, ni kauli ya nyoka, "Kwa maana Mungu anajua ya kwamba siku mtakayokula matunda yake mtafumbuliwa macho, nanyi mtakuwa kama Mungu, mkijua mema na mabaya." Sasa swali ni kuhusu kauli ya nyoka katika mstari wa 5, je, alikuwa akisema ukweli? Je, mwanadamu angekuwa kama Mungu kama angekula matunda ya mti? Hiyo ndiyo Shetani au nyoka asemayo, "Mungu anajua ya kwamba siku mtakayokula macho yenu yatafumbuliwa, mtakuwa kama Mungu, mkijua mema na mabaya." Ningejibu hilo, ningesema ndiyo, na ningesema hivyo kwa msingi wa Mwanzo 3:22. Unasoma katika 3:22, "BWANA Mungu akasema, 'Tazama, mwanadamu amekuwa kama mmoja wetu, akijua mema na mabaya; asije akanyosha mkono wake, akautwaa mti wa uzima,'" na kadhalika. Anafukuzwa kutoka bustanini. Lakini Mungu mwenyewe anasema katika 3:22, "Mwanadamu amekuwa kama mmoja wetu, akijua mema na mabaya." Sasa, nadhani hilo linatupa taarifa nyingi, swali sasa ni tafsiri. Nini maana ya jina na kauli hizi zinazohusiana nalo?

Mtazamo wa Kizushi wa Mti

Kumekuwa na mitazamo kadhaa iliyoendelezwa, moja ni mtazamo wa kizushi. Vos anafupisha kwamba, huu ni mtazamo ambao umekuwa sifa ya shule

ya juu ya mawazo yenye ukosoaji ambayo inaona kuingizwa kwa hadithi za kizushi katika nyenzo za kibiblia. Wazo ni kwamba hadithi hii imetokana na hadithi za kipagani na imewekwa katika rekodi ya kibiblia na inaonyesha wivu wa miungu, "isije mwanadamu akapata kitu ambacho kilikuwa fursa yake binafsi ya kimungu," na hiyo ni ujuzi wa mema na mabaya. Sasa Vos anajadili mtazamo huo wa kizushi na anaupinga, anasema, "Mungu mwenyewe alipanda mti bustanini na baada ya mwanadamu kula matunda ya mti, Mungu hafanyi kana kwamba alikuwa na kitu cha kuogopa kutoka kwa mwanadamu, hilo halionekani kuwa ndilo lengo. Katika mtazamo wa kizushi, ujuzi wa mema na mabaya unatafsiriwa kwa njia mbalimbali, wengine wanaona kama kupanda kwa mwanadamu kutoka hali ya mnyama hadi akili, na hadi kiwango cha mwanadamu, na wazo lingekuwa kwamba miungu walitaka abaki kuwa mnyama. Wengine wangeelewa si kama kupanda kwa mwanadamu kutoka hali ya akili bali ushenzi hadi hali ya ustaarabu huku wazo likiwa kwamba miungu walitaka kudumisha fursa hiyo yao wenyewe, hali hii ya ustaarabu, miungu walitaka kudumisha fursa hiyo yao wenyewe." Pingamizi la Vos ni kwamba kujua mema na mabaya ni kimaadili, si kimwili. Kwa maneno mengine, katika muktadha wa sura hiyo si kitu chenye manufaa au madhara, hilo ndilo suala kwa maana ya kimwili, ni suala la kimaadili, ni suala la kimaadili, na tafsiri hii ya kizushi haifanyi haki kwa hilo.

Mtazamo wa Vos kuhusu Mti

Sasa kinyume na aina hiyo ya mbinu, Vos anaendeleza tafsiri yake mwenyewe. Na acha nifupishe hilo kwako, hili lingekuwa mtazamo wa Vos. Anasema mti wa ujuzi wa mema na mabaya unaitwa mti wa ujuzi wa mema na mabaya kwa sababu ni chombo kilichoteuliwa na Mungu cha kumwongoza mwanadamu kupitia majaribio hadi hali ya ukomavu wa kidini na kimaadili, na hilo kimsingi ni mtazamo wake, nami nitarudia hilo. Ni chombo kilichoteuliwa na Mungu cha kumwongoza mwanadamu kupitia majaribio hadi hali ya ukomavu wa kidini na kimaadili. Hilo liko kwenye ukurasa wa 31 wa Vos. Sasa angalia

kuhusiana na hilo kwa mtazamo wa Vos, jina haliegemei upande wowote na halihukumu matokeo mapema. Jina haliegemei upande wowote, kwa maneno mengine, mti wa ujuzi wa mema na mabaya hakuna kitu katika jina hilo, ujuzi wa mema na mabaya ambao ni wa kutamanika au usiofaa, ni wa upande wowote. Pia kumbuka kwamba kupata ujuzi wa mema na mabaya si jambo lisilofaa au la kulaumiwa, hili ni kwa mtazamo wa Vos, si kitu ambacho ungekuwa na hatia nacho ikiwa ungekifanikisha. Na bila shaka kuhusiana na hilo kwa mtazamo wa Vos, mwanadamu hakukatazwa kujua mema na mabaya, na katazo la kula kutoka kwenye mti halikumaanisha kwamba mwanadamu alikatazwa kujua mema na mabaya.

Kwa mtazamo wa Vos, mwanadamu angepata ujuzi huo wa mema na mabaya kwa kuchukua moja kati ya uma mbili za chaguo la majaribio. Kwa maneno mengine, angeweza kutii na kufikia ujuzi wa mema na mabaya katika njia ambayo unaweza kusema kuhusu utii, kwa kutokula matunda ya mti, au angeweza kutotii na kuchukua njia hiyo, angepata pia ujuzi wa mema na mabaya kwa kufuata njia hiyo. Unaona mti kwa mtazamo wake ni chombo kilichoteuliwa na Mungu cha kumwongoza mwanadamu kupitia majaribio hadi katika hali ya ukomavu wa kidini na kimaadili, lakini angepata ujuzi wa mema na mabaya kwa kuchukua uma wowote wa njia ambayo unaweza kusema. Acha nisome kuanzia ukurasa wa 31 hadi ukurasa wa 32, aya kutoka Vos. Anasema, "mwanadamu angepata kitu ambacho hakuwa nacho hapo awali, angejifunza mema na upinzani wake dhahiri dhidi ya uovu, na uovu na upinzani wake dhahiri dhidi ya wema. Kwa hivyo, itakuwa wazi jinsi angeweza kufikia hili kwa kuchukua chaguo lolote la majaribio. Kama angesimama basi tofauti kati ya mema na mabaya ingekuwapo wazi akilini mwake, mema na mabaya ambayo angeyajua kutokana na mwangaza mpya ambao akili yake ingepokea kupitia mgogoro wa majaribu ambapo hayo mawili yaligongana. Kwa upande mwingine, kama angeanguka, basi tofauti kati ya uovu na wema ingekuwa imejionyesha wazi zaidi kwake kwa sababu uzoefu unaokumbukwa wa kuchagua uovu na uzoefu endelevu wa kufanya uovu tofauti

na kumbukumbu hii ya mema ungeonyesha wazi jinsi hayo mawili yalivyo tofauti." Kwa hivyo unaona anachosema Vos, angepata ujuzi wa mema na mabaya ambao haukuwa kitu kisichohitajika au cha kulaumiwa, angepata ujuzi huo kwa vyovyote vile ama kwa kutii au kutotii, na mti wa ujuzi wa mema na mabaya ulikuwa njia ya kumfikisha kwenye ukomavu wa kidini na kimaadili kupitia kumweka katika nafasi ya kulazimika kufanya uchaguzi wa kama kutii au kutotii.

Jibu la Vannoy kwa Mtazamo wa Vos kuhusu Mti: Mtazamo wa Kujiamini

Sawa, maoni machache kuhusu hili. Ninapata matatizo kadhaa na mtazamo wa Vos. Nadhani ni mtazamo unaowezekana tu kuhusiana na uelewa wa Vos wa Mwanzo 3:22. Katika 3:22, ambapo Bwana anasema, "Tazama, mtu huyu amekuwa kama mmoja wetu, ajuaye mema na mabaya," Vos anasema ni kauli ya kejeli. Kwa hivyo si kweli kwa ukweli au uhalisia. Sasa nadhani hiyo ni muhimu kwa uelewa wa Vos kuhusu kinachoendelea. Ukikataa Mwanzo 3:22 kama kejeli na kusema kwamba ni halisi na kweli, basi tafsiri yako yote inaathiriwa. Kwa maneno mengine, ukisema 3:22 ni kweli kabisa na Mungu anasema kitu ambacho kilitokea wakati mwanadamu alikula tunda hilo, basi unasema kwamba kwa kula, mwanadamu kwa namna fulani amekuwa kama Mungu kwa njia ambayo hakuwa hapo awali. "Amekuwa kama mmoja wetu, ajuaye mema na mabaya." Swali basi ni, vipi? Mwanadamu alipataje kuwa kama Mungu kwa njia ambayo hakuwa hapo awali. Na swali la ziada ni kwa nini hilo lilikuwa jambo ambalo mwanadamu alikuwa na hatia au hatia mbele za Mungu? Hilo linanileta kwenye mtazamo wa tatu. Tumeangalia mtazamo wa kizushi, mtazamo wa Vos na sasa mtazamo wa tatu ambao ndio ningeshikilia, sio kwamba nimeuendeleza.

Kwa kukosa istilahi bora, nitaiita mtazamo wa kujifanya mungu. Kwa kuzingatia kauli hiyo katika Mwanzo 3:22, "Mwanadamu amekuwa kama mmoja wetu, akijua mema na mabaya," lazima tuulize swali, maana ya neno "jua," "mwanadamu amekuwa kama mmoja wetu akijua mema na mabaya." Maana ya

"kujua" ni nini? Ukiamua hivyo, nadhani, umeamua pia maana ya neno "maarifa" katika usemi wa mti wa ujuzi wa mema na mabaya. Neno "maarifa" ni usemi usio wa kawaida sana wa Kiebrania katika mti wa ujuzi wa mema na mabaya. Ni umbo lisilo na kikomo, ni aina ya nomino ya kitenzi, mti wa ujuzi wa mema na mabaya. Lakini ukiamua "jua" ni nini katika Mwanzo 3:22 basi nadhani ni maana ile ile ambayo ungetumia kwa umbo la nomino katika jina la mti. Ni wazi unaposema "mwanadamu amekuwa kama mmoja wetu akijua mema na mabaya," hilo halipaswi kuchukuliwa kama maarifa ya uzoefu, kwa maneno mengine ikiwa maarifa ya aina kama ile ambayo Mungu mwenyewe anayo na Mungu hawezi kuwa na maarifa ya uzoefu wa uovu . Kwa maneno mengine, Mungu hawezi kufanya jambo baya, ni ukiukaji wa tabia yake. Nadhani ni vyema kuelewa neno "jua" hapo kwa maana ya uwezo wa kutofautisha kati ya, kubainisha, au kuamua. Kutofautisha kati ya, kubainisha au kuamua kati ya mema na mabaya. Kwa maneno mengine, kufanya hukumu za thamani.

Ukiangalia Kumbukumbu la Torati 1:39, unasoma, “Tena watoto wenu mliowasema watakuwa mateka, na watoto wenu ambao hawakujua mema na mabaya siku hiyo; wataingia huko, nami nitawapa wao nao wataimiliki.” Sasa hii ni katika muktadha wa kizazi kilichokufa jangwani. Watoto wadogo walipaswa kukua na wao ndio, kizazi kijacho, wangeirithi nchi. Lakini anasema na hapa walikuwa watoto wenu ambao siku hiyo hawakuwa na ujuzi kati ya mema na mabaya. Hawakuweza kutofautisha kati ya, kubainisha, au kuamua kubaini mema na mabaya. Walikuwa wadogo sana kwa hilo. Inaonekana kwangu hiyo ndiyo maana ya neno katika Mwanzo 3:22. Inaweza kuchukuliwa kama halisi na ya kweli na si ya kejeli kama Vos inavyofanya. Na maana yake ni kwamba mwanadamu amejiweka kama kawaida yake mwenyewe kujibainishia mema na mabaya. “Mwanadamu amekuwa kama mmoja wetu, akijua mema na mabaya.” Kujua kwa maana ya kubainisha, kuamua, kubainisha. Alipokula tunda la mti uliokatazwa, alichokuwa akifanya ni kuchagua kuishi kulingana na ufahamu na hukumu yake mwenyewe bila kumtegemea Mungu, ndivyo kitendo hicho

kilivyomaanisha. Kwa hivyo Mungu anasema, amekuwa kama mmoja wetu, alijiweka kama mtoa maadili. Amejifanya mungu wake mwenyewe, kwa kufanya hivyo anachukua haki ambayo ni ya Mungu pekee. Nadhani kiini cha suala hilo katika uchaguzi huo wa majaribio ni kwamba mwanadamu anataka kuwa kawaida yake mwenyewe, mwanadamu anataka kujibainishia mwenyewe kilicho kizuri na kilicho kibaya.

Sasa, imenijia akilini, kupendekeza kwamba kwa maana hii mti unakuwa sakramenti hasi ikiwa ungeweza kusema kwa maneno hayo. Ilikatazwa kwa mwanadamu kama ishara ya sakramenti kwa mwanadamu nje ya ushirika na Mungu na bila kumtegemea Mungu ambayo kimsingi ni kifo.

Lakini kwa vyovyote vile, kurudi kwenye kifungu hicho katika Mwanzo 3:22 “mtu huyu amekuwa kama mmoja wetu, ajuaye mema na mabaya.” Hili linakaribiana sana na mtazamo ambao nimeuelezea hivi punde na kile Vos anachokiita mtazamo wa lugha ambapo anajadili aina hii ya wazo lililounganishwa na neno “jua,” ambalo anakataa kwa kusema kuwa si mtazamo unaowezekana kwa sababu unalipa jina la mti huo ishara mbaya, akitarajia matokeo mabaya. Ingawa nadhani linaweza kuwa na maana hiyo, mti wa ujuzi wa mema na mabaya, sina uhakika kwamba hilo ni pingamizi kubwa kwa mtazamo huu maalum. Nadhani swali ni, Mungu ni nani, na ni nani anayeweka kiwango cha mema na mabaya? Mwanadamu alipochagua kutotii alichukua nafasi ya Mungu katika kujiwekea hilo.

Mtazamo wa Bavinck Kuhusu Mti Sasa mtu anayekuza uelewa huu ni Herman Bavinck. Sikuandika hilo kwenye karatasi, labda sikuandika hivyo kwa sababu Herman Bavinck alikuwa mwanatheolojia huko Uholanzi mwanzoni mwa miaka ya 1900 ambaye aliandika juzuu nne za *Reformed Dogmatics*, theolojia ya kimfumo ambayo haijawahi kutafsiriwa kwa Kiingereza lakini ni sawa na Charles Hodge kwa takriban kwa wakati na kwa hakika kwa upana, inaweza kuwa kazi bora kuliko ya Charles Hodge. Ni theolojia bora ya kimfumo. Katika juzuu yake

ya tatu acha nikusomee aya ambapo anajadili hili kwa sababu nadhani analielezea vizuri sana. Anasema, “ujuzi wa mema na mabaya,” sasa hii ni tafsiri yangu mwenyewe, “inazungumzia uwezo wa kusimama kwa miguu yako mwenyewe na kupata njia mwenyewe na inazungumzia hamu ya mwanadamu kujikomboa kwa uwezo huu kutoka kwa Mungu. Mwanzo 3 haielekezwi sana kwenye maudhui ya ujuzi bali kwa jinsi unavyopatikana. Ni wazi kwamba asili ya ujuzi wa mema na mabaya inayomaanishwa hapa inaelezewa na ukweli kwamba kwa huo mwanadamu angekuwa kama Mungu, Mwanzo 3:5 na 22. Kwa kuvunja amri ya Mungu na kula tunda angejifanya kama Mungu kwa maana hii, kwamba anajiweka nje na juu ya sheria na kama vile Mungu atakavyoamua na kujihukumu mwenyewe kilicho chema na kilicho kibaya. Ujuzi wa mema na mabaya haumaanishi ujuzi wa manufaa na madhara, lakini kama ilivyo katika 2 Samweli 19:35, Isaya 7:16, uwezo na uwezo wa kutofautisha mema na mabaya kwa kujitegemea. Mwanzo inahusika na swali la kama mwanadamu atakua akimtegemea Mungu, kama atatafuta furaha yake kwa kutii amri ya Mungu au kama ata kuvunja amri ya Mungu na kujiondoa kutoka kwa mamlaka na sheria yake, kusimama kwa miguu yake mwenyewe, kuchagua njia yake mwenyewe, na kuamua njia yake mwenyewe kuelekea furaha. Mwanadamu alipoanguka, alipata kile alichotaka, alijifanya kama Mungu, huru kwa ufahamu wake mwenyewe na hukumu ya mema na mabaya, Mwanzo 3:22.” Mwanzo 3:22 ni ya dhati sana, tazama hii ni kinyume kabisa cha Vos, “ni ya dhati sana lakini ukombozi huu kutoka kwa Mungu haukusababisha na hauwezi kusababisha furaha ya kweli. Hivyo Mungu katika amri ya majaribio alikataza hamu ya uhuru, hamu hii ya uhuru, lakini mwanadamu alichagua kwa makusudi kupanga njia yake mwenyewe, na kwa kuwa anaona umuhimu wa jina mti wa ujuzi wa mema na mabaya na bila shaka umuhimu wa Anguko pia.”

Hilo ndilo tatizo la kibinadamu na bado tunapambana nalo.

Sawa, tutaacha hapa na kuendelea na uumbaji wa mwanamke kesho.

Imenakiliwa na Caitlin Schwanda
Imehaririwa vibaya na Ted Hildebrandt
Hariri ya mwisho na Rachel Ashley
Imesimuliwa tena na Ted Hildebrandt